

Josep Canal i Roquet-Jalmar, soci fundador de l'Associació Arqueològica de Girona i pioner de la prehistòria antiga catalana (1920–2013)

Joan Abad i Arbussé
 Albert Aulines i Valentí
 Pere Canton i Playà
 Jordi Masbernà i Saló
 Conxita Roca i Martínez

ARTICLE INFO

Joan Abad, Albert Aulines, Pere Canton, Jordi Masbernà i Conxita Roca són prehistoriadors de l'Associació Arqueològica de Girona

Contacte i correspondència:
 Associació Arqueològica de Girona
 Travessia de la Creu, 6, 1r, 1a – 17001 – Girona
www.aadgirona.org
aadgirona@aadgirona.org

Data de recepció: 25/11/13

Data d'acceptació: 10/12/13

Paraules clau: Josep Canal, paleolític inferior, Catalunya, Associació Arqueològica de Girona, Eudald Carbonell, Joaquim Nadal

Keywords: Josep Canal, Lower Palaeolithic, Catalonia, Associació Arqueològica de Girona, Eudald Carbonell, Joaquim Nadal

RESUM

Josep Canal i Roquet-Jalmar és considerat el pare del paleolític inferior català perquè l'any 1972 va encapçalar l'equip de recerques de l'Associació Arqueològica de Girona que hi va identificar per primera vegada aquest vell període de la humanitat (al promontori gironí del Puig d'en Roca). Aquest article consisteix en l'exposició d'un breu esbós biogràfic sobre la seva figura, per una banda, i, de l'altra, en la reproducció de dos articles publicats a la premsa escrita poc després de la seva mort (novembre de 2013) per dues persones rellevants de l'àmbit públic gironí: l'arqueòleg Eudald Carbonell i l'historiador i polític Joaquim Nadal.

ABSTRACT

Josep Canal i Roquet-Jalmar is considered the father of the Lower Palaeolithic Catalan to 1972 headed the research team of the Associació Arqueològica de Girona which was first identified this early period of humanity (the hill of Puig d'en Roca in Girona). This article is the exhibition of a brief biographical sketch on his figure, on the one hand and on the other hand in the reproduction of two articles published in the press few days after his death (November, 2013) for two important public sphere of Girona city: Eudald Carbonell archaeologist and historian and politician Joaquim Nadal.

Aquest article firmat pels integrants de la junta directiva actual de l'Associació Arqueològica de Girona és un homenatge a la figura de Josep Canal i Roquet-Jalmar, soci fundador de la nostra entitat l'any 1972 i traspassat recentment (19 de novembre de 2013).

L'article està estructurat en dues parts. En la primera s'exposa un esbós de la seva biografia relacionada amb la prehistòria catalana, de la qual n'és considerat "el pare del paleolític inferior" (veure quadre adjunt). En la segona es reproduïxen dos articles d'opinió publicats a la premsa escrita pocs dies després de la seva mort. L'un escrit per l'arqueòleg Eudald Carbonell (figura 2) i l'altre per l'historiador i exalcalde de Girona Joaquim Nadal (figura 1).

Figura 1. Diari de Girona — 22 de novembre de 2013 — Pàgina 22

Aquesta foto del 2007 reuneix tres generacions d'arqueòlegs. D'esquerra a dreta, Bruno Gómez, Eudald Carbonell, Josep Canal, Gerard Campeny i Rafael Rodillo

Pioner i amic

JOSEP CANAL (1920-2013)

Arqueòleg, promotor dels estudis sobre el paleolític a Catalunya

Acabo de tornar de Turquia i estava preparant el meu pròxim viatge a Eritrea, quan rebo una trucada d'una amiga entranyable, l'Elena, filla del meu mestre i amic Josep Canal. No m'arrenciava res de bo: em diu que el seu pare ha mort. Ha començat un viatge que tots fem en un moment o altre. Ens quedarà, però, el record de qui era i del que ha fet.

Quan has de recordar, vols fer-ho de forma objectiva, però és cert que en aquests moments de dolor intens no ho puc fer. Han estat més de 40 anys de coneixença i d'amistat, que ara em passen pel cap a una velocitat vertiginosa, i no puc retenir-ne cap moment com especial per la gran quantitat que n'hi ha.

Deu ser que m'he fet gran, perquè intento no emocionar-me, però em resulta enormement difícil aconseguir-ho. Escric perquè em surt de dins i no puc evitar-ho. Publico aquestes ratlles perquè probablement he perdut el millor dels mestres i amic, i vull escriure per recordar-me que sense ell tot serà més difícil.

Els nostres orígens són precisions, tal com els veiem els qui estudiem l'evolució huma-

na. Els orígens d'una amistat en plenitud són incommensurables. Aquesta és la paraula, el concepte que vull utilitzar per definir la meua relació amb el senyor Canal, tal com sempre l'havia tractat per respecte.

Les prospeccions arqueològiques continuen, seguixo recorrent valls, rius i llacs, deserts i sabanes, on es troben els fòssils que ens permeten saber d'on venim. A partir d'ara, ho faré amb

una realitat 40 anys després. Es tracta de l'Institut Català de Paleontologia Humana i Evolució Social (Iphes) i ho ha fet un membre de l'escola de Girona.

Quan vagi a Girona passejaré pel Puig d'en Roca (jaciement que vam codirigir), agafaré sediments de les terrasses del Ter amb les mans i els llençaré a l'aire. Estic convençut que hi serà. Després continuaré treballant per conèixer la nostra història perquè sé que això és el que volies, i faré memòria de les vetllades a l'Associació Arqueològica de Girona, dels àpats de germanor que fèiem els dissabtes després de les prospeccions arqueològiques. Recordaré a tots aquells que ens han deixat, començant per la teua muller, l'amic Guardiola, l'amic Jimenez, l'amic Reixach, l'amic Verdaguier, l'amic Vert, etcètera, i que vau ser els meus primers lligams amb la prehistòria.

Ara em sento més sol que abans. Ara sóc conscient que hi ha coses que no tornaran. És per això que em quedo pensant en el que no hem fet i en el que podíem haver fet. Però no hi ha retrets darrere d'una llarga amistat.

EUDALD CARBONELL

Han estat més de 40 anys de coneixença i d'amistat, que ara em passen pel cap a tota velocitat

el record del mestre i l'amic entranyable. Ara marxaré amb una immensa tristesa al Dana-kil, a Eritrea. Haig de trobar la manera de compensar aquesta pèrdua i dedicar-te, amic, les troballes que obtindrem.

Els records no fossilitzen. Les idees es passen de generació en generació i els comportaments humans singulars ens ajuden a ser millors. Amic, el que sempre havíem somniat: un Institut de quaternari, és

Josep Canal i Roquet-Jalmar (1920-2013)

“El pare del paleolític inferior català” (I)

1920

Neix a Girona

1972

Participa en el curset de prehistòria organitzat per Josep Maria Corominas del febrer a l'abril al Museu Arqueològic Comarcal de Girona.

A l'estiu comença les recerques prehistòriques al promontori gironí del Puig d'en Roca, decisives pel descobriment del paleolític inferior a Catalunya.

Forma part de l'equip (Josep Corominas, Miquel Oliva, José María de Bedoya i Pere Comes) que el mes d'agost inicia l'excavació arqueològica a la cova de Mollet I de Serinyà.

Descobreix i forma part de l'equip d'excavació de la cova de Mollet III de Serinyà (setembre-novembre.)

Contribueix amb d'altres persones a la constitució del centre d'estudis Associació Arqueològica de Girona (acta oficial d'aquesta fundació: 30 d'octubre).

Al novembre promou una excursió al massís del Montgrí que serà determinant per identificar-hi el paleolític inferior.

Al desembre comença amb Josep Maria Corominas, José Bedoya i Salvador Gassiot l'històric i transcendent sondeig a la cova de l'Arbreda de Serinyà.

1973

Continua el sondeig a la cova de l'Arbreda, iniciat el desembre del 1972.

Membre actiu de la junta directiva de

l'Associació Arqueològica de Girona en el moment en que aquesta demana oficialment a la Diputació de Girona la compra dels terrenys on s'ubiquen les Coves del Reclau Viver de Serinyà així com la constitució d'un Patronat.

1974

El 6 de maig Joan Tarrés, ponent de cultura de la Diputació de Girona, a través d'un document oficial agraeix i reconeix a Josep Canal que la seva intervenció ha estat decisiva en la salvaguarda de les Coves Prehistòriques de Serinyà.

1975

El 2 de febrer la Diputació de Girona publica un document oficial de reconeixement a l'Associació Arqueològica de Girona i, en particular a Josep Canal, per haver promocionat la primera campanya d'excavacions formals a la cova de l'Arbreda de Serinyà.

Presenta l'article "Identificación del paleolítico inferior en las comarcas de Gerona" al XIV Congreso Nacional de Arqueología celebrat a Vitòria.

1976

Publica amb Narcís Soler el llibre *El paleolític a les comarques gironines*.

Col·labora en l'exposició de prehistòria que té lloc a la Fontana d'Or de Girona.

Publica al número 436 de la revista *Presència* un reportatge titulat "Girona, la ciutat més antiga de Catalunya?"

1977

Col·labora en dues exposicions de prehistòria: "Materials paleolítics de les comarques gironines", a la Biblioteca de Catalunya (Barcelona) i "El paleolític a les comarques gironines", a la sala d'exposicions de l'Ajuntament de Lloret de Mar.

1978

Coautor de l'article "El yacimineto pre-wurmiense de Pedra Dreta (Sant Julià de Ramis)" publicat al volum XXIV dels *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*.

Amb Eudald Carbonell publiquen l'article "Notícia del paleolític inferior al Gironès", dins del Butlletí de l'Associació Arqueològica de Girona número 1.

Amb Eudald Carbonell publiquen al número 84 de la *Revista de Girona* l'article "Nova aportació per l'estudi del paleolític inferior i mitjà al NE de Catalunya".

1979

Publica amb Eudald Carbonell el llibre *Les Estacions prehistòriques al Puig d'en Roca. Una visió dels pobladors més antics de les nostres terres*.

Participa en l'Exposició de prehistòria. Període paleolític. "la Caixa" a les escoles que té lloc durant el curs 1978-79 a la sala Fidel Aguilar de Girona.

Amb Eudald Carbonell publiquen l'article "Una nova estació paleolítica: Sobre Pedret (Girona)", al número 2 del Butlletí de l'Associació Arqueològica de Girona.

Al volum XXV dels *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* publica amb Eudald Carbonell l'article "Les indústries paleolítiques del Gironès Central".

Participa en l'article col·lectiu publicat a *La Vanguardia* el 7 d'octubre titulat

"Les primeres indústries humanes de Catalunya".

Article amb Eudald Carbonell titulat "Complex d'estacions del Paleolític mig i inferior en zones d'influència del Fluvià, llac de Banyoles, Ter i mig", al número 1 del *Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles*.

1980

Amb Eudald Carbonell publica al Butlletí de l'Associació Arqueològica de Girona número 2 "Los bifaces abbevilienses del 'Cau del Duc' de Torroella de Montgrí (Baix Empordà)".

1981

Col·labora en la històrica exposició "Les premiers habitants de l'Europe" celebrada al Musée de l'Homme de París tot redactant articles sobre el paleolític inferior català.

1982

Publica l'apartat "El paleolític inferior" inclòs en el llibre *L'arqueologia a Catalunya, avui*.

Publica amb Eudald Carbonell l'article "Noticia del Paleolítico arcaico, inferior y medio del nordeste de Catalunya" a la revista *Ampurias*, número 44.

1983

Coautor de l'article "Deu anys d'investigació en el camp de la Prehistòria antiga (1972-1982)" publicat al número 5 del Butlletí de l'Associació Arqueològica de Girona.

Publica a la *Revista de Girona* número 103 l'article "Una excursió al Cau del Duc de Torroella de Montgrí".

1987

Amb Joan Abad i Santi Serra publica l'article "Els mosterians de la plana Usall-Espolla" a la revista *Cypsela* número 6.

1989

Amb Eudald Carbonell publica el llibre *Catalunya Paleolítica*, primera obra de síntesi sobre aquesta temàtica.

1998

Rep el Premi Athenea de la ciutat de Girona com a reconeixement pel 25è aniversari de la fundació de l'Associació Arqueològica de Girona.

1999

Rep l'homenatge de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona com a pioner dels estudis del paleolític inferior en el marc del seminari *La primera colonització humana dels territoris circummediterranis*.

2000

El periodista Xevi Planas li dedica un article d'homenatge a la *Revista de Girona* titulat "Josep Canal, l'ànima de l'arqueologia gironina".

2001

Rep l'homenatge del Centre Europeu de Prehistòria de Talteüll en el marc de la trobada científica titulada *Rencontres de Tautavel: le Paléolithique de Catalogne*.

2002

Publica amb Eudald Carbonell l'article "El paleolític inferior a les comarques gironines: el començament" dins la *Història del Gironès*, volum III, editada per la Diputació de Girona.

2004

Publica amb Joan Abad i Albert Aulines l'article "Evidències d'antigues ocupacions humans al Pla de l'Estany", a la *Revista de Girona* número 222.

2013

Mort a Girona, el 19 de novembre.